

## Iratbeszállítás, rendezés, segédletkészítés a levéltárban (1997–2012)

Az 1997-ben alakult Történeti Hivatal, illetve jogutódja, a Történeti Levéltár iratainak átvételéről, levéltári rendjének kialakításáról, az iratok rendezéséről és feldolgozásáról ez idáig csak közvetett módon, a „végeredmény” (fond- és állagjegyzék, raktári jegyzékek, adatbázisok) fényében tájékozódhattak az érdeklődők, önálló beszámoló a levéltári munka ezen alapvető területéről eddig nem jelent meg. Ezért is indokolt, hogy az intézmény 15. évfordulóján a levéltári munka más területei közül kiemelve, önállóan is számot vessünk ennek a munkának a problémáival és eredményeivel. A Történeti Levéltár őrizetében jelenleg 3953,09 iratfolyóméter terjedelmű iratanyag található. Ahhoz, hogy érthetővé váljanak a levéltári munka különböző fázisaihoz (átadás-átvétel, rendezés-feldolgozás) kapcsolódó feladatok, érdemes röviden visszatekinteni a Történeti Hivatal létrejöttét megelőző időszakra.

Az Országgyűlés az 1994. évi XXIII. törvény módosításával 1996-ban rendelkezett a Történeti Hivatal (TH) felállításáról, amelyet a belügyminiszter által felkért Iratvizsgáló Bizottság munkája előzött meg.<sup>1</sup> A bizottság – sok más mellett – foglalkozott a levéltárak és a Belügyminisztérium kapcsolatával is, ugyanis a Történeti Hivatal létrejötte előtt, 1997-ig sem az Új Magyar Központi Levéltár, sem a Magyar Országos Levéltár nem tudta elvégezni a gyűjtőterületi munkához kapcsolódó ellenőrzéseket. A Belügyminisztérium irattárának szakmai felügyelete évtizedeken keresztül nem volt megoldott, így a Belügyminisztériumon belül már az iktatás/irattározás során számtalan olyan hibát követtek el, amely az iratanyag használatát és későbbi pontos felmérését egyaránt megnehezítette. A bizottság igen pontosan írta le ezt a helyzetet: *„Az 1960-as évek végétől a Belügyminisztérium mereven elzárkózott a Levéltár minden javaslata és csaknem minden kapcsolatfelvételi kísérlete elől. 1972-ben a Minisztérium iratkezelési szabályzatát a Levéltár szakmailag elhibázottnak minősítette, tiltakozása azonban hiábavalónak bizonyult, mert a Művelődésügyi Minisztérium jóváhagyta azt. Később többször is csak hosszas egyeztetés után voltak hajlandók fogadni a Levéltár képviselőjét, aki legfeljebb az Ügykezelési alosztály vezetőjének irodájáig jutott el, de még az irattárat sem tekinthette meg. Ma már nyilvánvaló, hogy ez az elzárkózás károsan hatott többek között a központi irattár szakmai munkájára is.”*<sup>2</sup> Mivel a Belügyminisztérium teljes mértékben kivonta magát a levéltári felügyelet alól – tegyük hozzá, hogy erre jogszabályi lehetősége is volt – az irattárban őrzött iratanyagról nem szolgáltatott valós információkat, az 1950 után keletkezett iratait egyáltalán nem, az 1945–1950 között keletkezetteket is csak hiányosan adta át az illetékes Új Magyar Központi Levéltárnak,<sup>3</sup> illetve 1970 előtt a Magyar Országos Levéltár Népi Demokratikus

<sup>1</sup> A belügyminiszter kezdeményezésére létrejött bizottság a Magyar Országos Levéltár, az MKM Levéltári Tanácsa, a Magyar Levéltárosok Egyesülete, az Önkormányzati Levéltárak Tanácsa, az MTA Történettudományi Intézete, az MTA Jelenkorkutató Bizottsága, az 1956-os Forradalom Történetének Dokumentációs és Kutató Intézete, Budapest Főváros Önkormányzata és a Nyilvánosság Klub delegáltjaiból állt fel. A Központi Irattárban Bikki István, G. Vass István, Hegedűs B. András, Markó György, a Személyzeti és Munkaügyi Főosztályon G. Vass István és Tyekvicska Árpád, a Dokumentációs Osztályon Hajdú Tibor, Kenedi János, Rainer M. János, Tyekvicska Árpád és Varga László, a Történeti Irattárban Varga László végezte a feltárást. Az Iratfeltárási Bizottság összefoglaló jelentését lásd: <http://www.nyilvanossagklub.hu/kozjogi/kozjogi19950630.shtml> (utolsó letöltés dátuma: 2012. szeptember 15.).

<sup>2</sup> Iratfeltárási Bizottság, 5. sz. melléklet: <http://www.nyilvanossagklub.hu/kozjogi/kozjogi19950630.shtml> (utolsó letöltés dátuma: 2012. szeptember 15.).

<sup>3</sup> G. Vass István megemlíti egy esetet, amely pontosan példázza a Belügyminisztérium magatartását a levéltárral szemben: „A volt UMKL egyik osztályvezetője a rendszerváltás előtt utoljára 1985-ben tett kísérletet a Belügyminisztérium levéltári ellenőrzésére, azonban csak az iratkezelésért felelős osztályvezető irodájáig jutott,

Osztályának.<sup>4</sup> Ez a magatartás ugyanúgy igaz volt a BM által lefolytatott selejtezésekre is.

Ehhez a terhes „örökséghez” – a levéltári feldolgozás szempontjából – további körülményként járult, hogy a Történeti Hivatalnak, majd az Állambiztonsági Szolgálatok Történeti Levéltárának az illetékességét rövid időn belül többször is módosították. Ugyan az illetékesség lényegében mindig az állambiztonsági iratokra vagy szorosan az állambiztonsági munkával kapcsolatos iratokra korlátozódott, de mégis bizonyos eltéréseket találhatunk.

Bár a Történeti Hivatal a sajtó a III/III. Csoportfőnökség iratainak őrzőjeként definiálta, ez azonban csak részben fedte a valóságot. Elméletileg az 1996. évi LXVII. törvény – kicsit zavarosan ugyan, de – a III. Főcsoportfőnökség (benne a „belső reakcióval” foglalkozó szervezetek) és jogelődei, valamint a BM Külügyi Osztály, a Nemzetközi Kapcsolatok Osztálya, a Belbiztonsági Osztály, a BM Határőrség Felderítő Osztálya, a HM MNVK Felderítő Csoportfőnökség és jogelődei iratainak őrzésével és kezelésével bízta meg a Történeti Hivatalt.<sup>5</sup> Ehhez kapcsolódott még az Állambiztonsági Operatív Nyilvántartó Osztály által kezelt iratok és az egyes fontos tisztségeket betöltő személyek ellenőrzésére létrehozott bizottság eljárása során keletkeztetett iratok köre is. A törvény azonban jelentősen módosította az átadásra kijelölt iratokat, mikor is a „*ha azok az e törvény hatálybalépésekor a Belügyminisztérium, Honvédelmi Minisztérium és szerveik, vagy a nemzetbiztonsági szolgálatok törvényben meghatározott feladatai ellátása céljából nem szükségesek*”, valamint az „*adattartalmuk okán*” kitévelt tartalmazta, megteremtve ezzel a titkosszolgálatok számára az átadás alóli kibújás lehetőségét.

2001-ben a Történeti Hivatal állami szaklevéltárrá alakult,<sup>6</sup> és illetékességébe utalták a nemzetbiztonsági szolgálatok levéltári anyagait, valamint azokat az állambiztonsági iratokat, amelyeket a nemzetbiztonsági szolgálatok feladataik ellátásához vagy nemzetbiztonsági érdekeket veszélyeztető adattartalmuk okán még 1996-ban – gyakran teljesen önkényesen – visszatartottak.<sup>7</sup> Ekkor bővült – az információs kárpótlás jegyében – az 1990 előtt a BM Központi Irattárban őrzött internálási, kitelepítési iratokkal a TH „*őrzésébe és kezelésébe*” tartozó iratok köre.

A 2003. évi III. törvényben került sor a – szűkebb értelemben vett – állambiztonsági szervezetek / szervezeti egységek taxatív felsorolására az illetékesség kapcsán, azonban az 1990 után létrehozott nemzetbiztonsági szolgálatok levéltári anyagainak vonatkozásában és az 1945 előtt keletkeztetett gyűjtemények esetében megszűnt az ÁBTL illetékessége. Ez utóbbiak – miközben az államvédelmi szervek működéséhez kapcsolódtak – a törvényben megfogalmazott időközi korlátozás miatt kikerültek a levéltár illetékességéből.<sup>8</sup> Arra vonatkozóan, hogy az eddig mondottaknak milyen következményei voltak és vannak, a későbbiek folyamán még részletesen kitérek.

A levéltárral való kapcsolat és az illetékesség kérdésének rövid kitérőjét követően érdemes elsőként a beszállítások és levéltári átvételek problémáját bemutatni. A jelenlegi

---

irattárként pedig egy szűk kis helyiséget mutattak meg neki. Miután ezt erőteljesen kifogásolta, a levéltár vezetőjét telefonon megkérték, hogy »ez az elvtársnő« a továbbiakban mentesüljön a minisztériummal kapcsolatos levéltári feladatok alól. A szervlátogatási naplóban óvatos körülírással rögzítették az esetet.” G. Vass István: Gyűjtőterületi munka az országos hatáskörű szerveknél az 1990-es években. *Levéltári Szemle* 1998/3. sz. 28.

<sup>4</sup> 1956-ban a már levéltárban található belügyminisztériumi iratok a tűzvész során megsemmisültek, így járt a városi és megyei osztály 30 méternyi vagy a Népgondozási Osztály 81 folyóméternyi anyaga. Részletesen lásd: *Az Új Magyar Központi Levéltár fondjainak és állagainak jegyzéke*. Szerkesztette és a bevezetőt írta: G. Vass István. Második kiadás. Budapest, UMKL, 1988.

<sup>5</sup> 1996. évi XXIII. tv. 1. § és 25/A. §.

<sup>6</sup> 2001. évi XLVII. törvény az egyes fontos, valamint közbizalmi és közvélemény-formáló tisztségeket betöltő személyek ellenőrzéséről és a Történeti Hivatalról szóló 1994. évi XXIII. törvény módosításáról és az ezzel összefüggő törvénymódosításokról.

<sup>7</sup> A 2003. évi törvény alapján visszaminősített és átadott iratok tömkelege a bizonyíték arra, hogy azok (évkörükből, témájukból adódóan) 1996-ban sem kellhettek a titkosszolgálatok működéséhez. (Például az 1950-es évekbeli jugoszláv-ügyekre vonatkozó dossziék.)

<sup>8</sup> 2003. évi III. tv. 1. § (1) bekezdésben az 1944. december 21. és az 1990. február 14. közötti időhatár szerepel.

iratanyag több kisebb-nagyobb átadás mellett alapvetően két dömpingszerű beszállítással került a levéltár őrizetébe. Az 1997-es megalakuláskor a TH elnöke a Belügyminisztérium akkori illetékeseivel<sup>9</sup> folytatott megbeszélésein megállapodott többek között arról, hogy mely iratokat veszi át a Hivatal, és mennyi idő alatt.<sup>10</sup> Ennek nyomán 1997. július 1. és augusztus 31. között átadásra került 2490,08 ifm iratanyag,<sup>11</sup> amelynek nagyobbik része az idők folyamán különböző szervezeti egységekhez tartozó, a mindenkori operatív nyilvántartó osztály(ok) által őrzött iratokból (dossziékból), kisebb részben pedig még a Dunagate-ügy kapcsán lefoglalt és zárolt, a III. Főcsoportfőnökséghez tartozó szervek működési irataiból állt.<sup>12</sup> Az ekkor átvett működési iratok kisebb része segédlettel ellátva került a TH őrizetébe, ugyanakkor az 1990 és 1997 közötti időszakban végzett kiemelések és a Belügyminisztérium iratkezelése, illetve az iratok ez idő alatti használata számos problémát eredményezett.

Az átvett dossziék kezelhetőségét valamelyest segítette az egykori állambiztonsági nyilvántartás töredékes kartonrendszere, ugyanakkor nem kerültek a TH-ba például a központi nyilvántartás tárgymutató kartonjai, sem pedig az egyes szervezeti egységek adattárjai és kartonjai, illetve az adattárakból készült adatbázisok egyetlen része sem.

Ebben az időszakban, a gyors átvétel miatt, az átadott iratanyag egy részét, főként a működési iratokat, nem dobozolták be, ugyanakkor a dossziékat a több szempontból is problémás – a Belügyminisztériumban rendszeresített – irattári dobozokban vette át a Történeti Hivatal. Ehhez járult az a körülmény, hogy az átadás-átvételi jegyzékeken kizárólag a dossziék számát tüntették fel a dosszié tárgyának, évkörének, illetve a raktári egységeknek a megjelölése nélkül! Az átadás-átvétel „sajátossága” a későbbiek folyamán is számos problémát eredményezett, mivel a levéltárnak az átadással egyidejűleg el kellett látnia az információk kárpótlásból adódó feladatait és a kutatók kiszolgálását is. A fentiekén túl azonban olyan esetek is előfordultak – mint például a korábban említett 1997. júniusi megbeszéléseken született egyezség –, hogy azokat az állambiztonságra vonatkozó parancsokat, jogszabályokat, amelyek nincsenek a Belügyminisztérium Dokumentációs Osztályának birtokában, de a BM Központi Irattár parancsgyűjteményében megtalálhatók, a Történeti Hivatal megkapja – vagy másolatban (ha nincs többes példány), vagy eredetiben (ha több példány is fellelhető). Ennek nyomán a kezdeti időkben néhány, az 1956 előtti időszakra vonatkozó parancskönyvet ugyan kapott az intézmény, de az 1962 utáni belügyi-állambiztonsági szervezetek működésének alapjait képező normákat, parancsokat csak tíz évvel a megegyezés után, 2008-ban (!), valószínűleg a 2007 és 2008 között működő bizottság tevékenységének köszönhetően kapta meg a levéltár, bár akkor is csak töredékesen.

A másik nagy beszállítási hullámra a 2003. évi törvény megszületését követően került sor: 2003 és 2005 között összesen 812,62 iratfolyóméterrel bővült az ÁBTL iratanyaga. Az ekkor már érvényben lévő, a levéltári átadást részleteiben is szabályozó 10/2002. NKÖM-rendeletet<sup>13</sup> azonban az átadások során gyakorlatilag figyelmen kívül

<sup>9</sup> A Belügyminisztérium részéről Dr. Zsuffa István államtitkár, dr. Gyekiczki András és Tyekvicska Árpád (BM Kabinetiroda), Krizsa Tibor, a BM Adatfeldolgozó Hivatal vezetője, Varga Imre, a BM Adatfeldolgozó Hivatal Dokumentációs Osztályának vezetője, Bacsoni Gábor és Bikki István (Központi irattár) vettek részt.

<sup>10</sup> ÁBTL 1.11.10. 64-45/1997. Emlékeztető az 1997. június 5-én 14.00 órakor megtartott megbeszélésekről, 1997. június 9.

<sup>11</sup> Az iratok mennyiségét az első gyors felmérés 3261 ifm-ben határozta meg.

<sup>12</sup> A Dunagate-botránnyról részletesen lásd: Révész Béla: Dunagate, I–III. *Beszélő*, IX. évf., 12. sz., 2004. december: <http://beszelo.c3.hu/04/12/08reveszb.htm>; X. évf., 1. sz., 2005. január: <http://beszelo.c3.hu/cikkek/dunagate-ii>; X. évf., 2. sz., 2005. február: <http://beszelo.c3.hu/cikkek/dunagate-iii> (utolsó letöltés: 2010. szeptember 15.); ill. Révész Béla: Függelék a Dunagate III. című íráshoz, *Beszélő*, X. évf., 2. sz., 2005. február: <http://beszelo.c3.hu/cikkek/fueggelek-a-dunagate-iii-cimu-irashoz> (utolsó letöltés: 2010. szeptember 15.). A Szakértői Bizottság jelentése 2007–2008. 12–15.: <http://mek.oszk.hu/08400/08450/08450.pdf> (utolsó letöltés: 2010. szeptember 15.).

<sup>13</sup> A közlevéltárakról és a nyilvános magánlevéltárak tevékenységével összefüggő szalmi követelményekről szóló 10/2002. (IV.13.) NKÖM-rendelet 12. § (3) bekezdés: „A közlevéltár az illetékességi körébe tartozó szerv vagy jogelődje (jogelődei) működése során keletkezett maradandó értékű irattári anyagot csak irattári rendben,

hagyták. A kormány által kiadott végrehajtási rendelet<sup>14</sup> olyan szabályokat tartalmazott, amelyek az iratanyag használatát és feldolgozását jelentősen megnehezítették. A rendelet az iratok ÁBTL-be történő átadását egy felügyelő bizottságra bízta, és elsősorban annak jogosultságáról rendelkezett. A bizottság megkapta az iratkezelő szervek által készített minősített iratokat tartalmazó jegyzékeket, és megadta az engedélyt a bizottság tagjainak, hogy a jegyzékeken feltüntetett iratokba betekinthesse. Azonban csak a szolgálatok által készített jegyzékeket nézhették át, így az iratanyag valós felmérése nem történt, nem történhetett meg. Ugyanakkor a jogszabályok alapján a bizottságnak nem is tartozott a hatáskörébe az iratfeltárás, funkciója alapvetően eltért a korábbi Iratfeltáró Bizottság feladataitól. A rendelet az átadás biztonságos felügyelete, szállítása mellett az átadás-átvételi jegyzék tartalmi előírásairól is rendelkezett.<sup>15</sup> Ez valójában a minősített iratok felülvizsgálatakor szükséges adatokat tartalmazó jegyzéket, nem pedig a levéltár (és a kutatók) számára is használható átadás-átvételi jegyzéket jelentette. A minősített iratok jegyzékei ebből adódóan sokban nem különböztek a nem minősített iratok jegyzékeitől.<sup>16</sup> Ami megállapítható: ezek a jegyzékek nem voltak alkalmasak a felülvizsgálatra, ennek ellenére a bizottság több esetben is elérte, hogy minősített iratokat visszaminősítsenek a titkosszolgálatok.<sup>17</sup>

A kormányrendelet ily módon lehetőséget adott a nemzetbiztonsági szolgálatoknak arra, hogy az iratokat ne kelljen irattári rendben, a korabeli ügyviteli segédleteikkel együtt átadniuk, és hogy különböző irategyüttesekből önkényesen kiemeljenek bizonyos iratokat, és új egységeket alkothassanak. A kormány rendelete alapján készített átadás-átvételi jegyzékeken ügyiratszinten a példányszám és lapszám megadásával szerepeltek az iratok. Természetesen ennek kivitelezése lehetetlen volt a titkosszolgálatok számára is, így 2005-ben már sajátos „tételeket” alakítottak ki: a tétel tárgyának és iktatószámának pedig a „tételbe” helyezett iratok közül az első vagy utolsó irat tárgyát, illetve iktatószámát / nyilvántartási számát adták meg. Ennek alapján a megadott lapszám nem az adott számon futó irat, hanem az összes, az adott „tételhez” sorolt irat lapszámát jelölte. Ha az átadási jegyzék darabszinten készült, az iratok tárgyát akkor is következtetlően állapították meg, ugyanis a jegyzékeken bizonyos esetekben pontosan adták meg az irat tárgyát, míg más esetekben csak teljesen általános, érdemi

---

ügyviteli segédleteivel, levéltári tárolásra alkalmas és a tartalomnak megfelelően feliratozott dobozokban (vagy az iratanyag jellegének megfelelő más tárolóeszközökben), továbbá a levéltári anyagot legalább raktári egységenként (dobozonként, illetve egyéb tárolóeszközök szerint) felsoroló jegyzékkel (átadás-átvételi jegyzékkel) együtt köteles átvenni. Az átadás-átvételt a közlevéltár helyiségében kell elvégezni.”

<sup>14</sup> Az elmúlt rendszer titkosszolgálati tevékenységének feltárásáról szóló és az Állambiztonsági Szolgálatok Történeti Levéltára létrehozásáról szóló 2003. évi III. törvény végrehajtásáról szóló 43/2003 (III.31.) Korm. Rendelet.

<sup>15</sup> Eszerint az alábbiakat kellett szerepeltetni a jegyzéken: Fsz (folyószám); ikt. (iktató) szám/dosszié szám; tárgy; pld. (példány) szám; lapszám; készítő szerv; keletkezési év/évkör; a minősítés fenntartásának jogalapja; minősítés érv. (érvényességi) ideje; megjegyzés.

<sup>16</sup> Hogy az előírás milyen zavarokat eredményezett, érdemes néhány példával illusztrálni: sokszor az irat tárgyának meghatározásánál az irat típusát ismerhetjük meg, például: az M-29622 sz. dossziéről megtudhatjuk, hogy „M” dosszié, a 10/0124-843 iktató/dosszié számú iratról, hogy személyi gyűjtő, az F-420-ról, hogy személyi anyaggyűjtő, az I-1-411-26/1997. sz. iratról, hogy feljegyzés és így tovább, a példák tetszés szerint folytathatók. A darabszintű jegyzékek ellenére ezek az iratok gyakorlatilag teljesen rendezetlenül kerültek a levéltárba, ugyanis a jegyzékekből nem tűnik ki az abban felsorolt iratok provenienciája; az egymás után következő iratok sem időrendet, sem szervezeti egységeket, sem tematikus kapcsolatot, sem pedig valamilyen nyilvántartási szisztémát nem követtek. Olyan segédleteket (iktató-, mutatókönyvet, nyilvántartással kapcsolatos gépi vagy papír alapú kartonokat), amelyek segítették volna az iratokban a gyors eligazodást, a mai napig nem vett át az ÁBTL.

<sup>17</sup> „A 43/2003. (III. 31.) Korm. sz. rendelet 4. § értelmében a bizottság ráadásul nem kapott döntési jogkört, nem hozhatott kötelező érvényű minősítési határozatot, mindössze írásbeli jelzéssel fordulhatott a szolgálat főigazgatójához, s ha visszaminősítési javaslatát a kapott szóbeli indoklás után is fenntartotta, erről az iratkezelő szerv vezetője köteles volt tájékoztatni a minisztert. A rendelet a minisztert semmire sem kötelezte.” A szakértői Bizottság jelentése 2007–2008, 44., <http://mek.oszk.hu/08400/08450/08450.pdf> (utolsó letöltés: 2012. október 5.).

információt nem tartalmazó címek szerepeltek (például: SZT pénzügyi irat, füzet), miközben az egyes iratok tárgya többségében pontosan meghatározható (például X.Y. fizetési jegyzéke, elszámolás, nyugta stb.) lett volna. Ehhez járult még az a körülmény, hogy a jogalkotó az átadás ütemezését keletkezési évkörökben (1970 előtt, 1970–1979, 1980–1990) határozta meg, így az egyébként egy sorozatot képező irategyütteseket gyakran három – vagy az újbóli felülvizsgálatok miatt még több – részletben kapta meg a levéltár.

Külön figyelmet érdemelnek a Katonai Felderítő Hivatal által nagy mennyiségben átadott hiteles másolatok,<sup>18</sup> mivel a jegyzékeken feltüntetett iktatószámok ugyan szerepeltek az iraton, de jól láthatóan ezek csak utólagos rávezetések voltak; a „tárgy” rovat megjelölései pedig az iratanyag beazonosítására nem voltak alkalmasak. Szinte automatikusan felmerül a kérdés, hogy van-e értelme anonimizált fénymásolatokat rendezni...

A NKÖM-rendelet 12. § (4) bekezdése kimondja, hogy „a levéltár az átvett levéltári anyag megőrzéséért addig a levéltári egységig lemenően felelős, ameddig a levéltári anyagot az átadás-átvételi jegyzék részletezi”. Ez azt jelentette, hogy 2003 és 2005 között a levéltári feldolgozás majdnem teljes mértékben megbénult; a levéltári feldolgozással foglalkozó kollégák ebben a három évben kénytelenek voltak 6771 doboznyi (!) iratot lapszámgig lemenően, olyan átadás-átvételi jegyzékek alapján ellenőrizni, amelyek a későbbi munka során gyakorlatilag használhatatlanok voltak. Miközben a levéltári átadás-átvétel alapvetően egy együttműködésre épülő folyamat az átadó szerv és az átvevő levéltár között, az ÁBTL levéltári feldolgozással foglalkozó munkatársainak az iratok átvételébe egyáltalán nem volt beleszólása.

1. táblázat. Az átvett, illetve más levéltárba átadott iratanyag terjedelme évenkénti bontásban <sup>19</sup>

év	gyarapodás (iratfolyóméterben)	fogyaték (iratfolyóméterben)	
1997	2490,08	-	
1998	25,88	-	
1999	88,35	-	
2000	265,93	-	
2001	54,44	-	
2002	190,43	-	
2003	400,04	-	
2004	173,59	29,22	
2005	238,99	-	
2006	9,30	14,06	
2007	2,02	-	
2008	22,43	0,30	
2009	31,32	-	
2010	2,88	-	
2011	0,99	-	
<b>összesen</b>	<b>3996,67</b>	<b>- 43,58</b>	<b>3953,09</b>

Az iratanyag levéltári feldolgozásának középpontjában az iratanyagban rejlő adatok minden irányú felhasználhatóvá tétele áll. Ennek lépéseként az iratanyag átvétele és

<sup>18</sup> A 2003. III. tv. 12. §-a szerint azokat az irategyütteseket, amelyek egyaránt tartalmaznak megszünt minősítésű és továbbra is titkos adatokat, az irategyüttest kezelő szerv őrzi tovább, de a már nem minősített részokről hiteles másolatot ad a levéltárnak.

<sup>19</sup> 2003. évi III. tv. 11. § (7): „A levéltár köteles minden olyan iratot, amelynek őrzésére e törvény nem hatalmazza fel, a törvény hatálybalépésétől számított hat hónapon belül eredeti tulajdonosának vagy jogutódjának, köziratok esetében pedig az arra illetékes levéltárnak átadni.” Ez alapján kerültek 2004 és 2006 között átadásra bizonyos iratok a Magyar Országos Levéltárnak, Budapest Főváros Levéltárának és a Hadtörténelmi Levéltárnak. Ezek az iratátadások azonban teljesen egyoldalúak voltak, ugyanis a fenti intézmények egyike sem tartotta magára nézve kötelezőnek a törvényi kitélt.



feltárása során alakult ki egy olyan áttekintő levéltári rendszer, amely a levéltári alapelveket, amennyire lehetett, érvényesítette, ugyanakkor kellően rugalmas maradt/marad. A fond- és állagjegyzék kialakítása kapcsán azonban meg kell említeni több fontos tény: ahogy korábban már szó volt róla, a jogszabályok a levéltár illetékességét olyan irategyüttesekben határozták meg, amelyeket számos, különböző időszakban létezett, egymástól szervezetileg és iratkezelés tekintetében is elkülönülten működő állambiztonsági/államvédelmi szerv keletkeztetett, ebből következik, hogy a fondszerkesztés elfogadott alapelvei<sup>20</sup> nem alkalmazhatóak automatikusan. Elméletileg a szaklevéltárban elhelyezett iratanyag – a hagyományos levéltári besorolás alapján – két fondfőcsoport<sup>21</sup>hoz, a gyűjtemény jellegű fondokat leszámítva pedig hét fondhoz tartozik. Ugyanakkor a hét fondból is csak kettő (!) van, amelyet teljes egészében az ÁBTL illetékességébe sorolt a törvény.<sup>22</sup>

A levéltári rendszer kialakítását ráadásul nehezítette, hogy a levéltár munkatársainak érdemi államvédelmi/állambiztonsági háttérismeretei alig voltak, így a kialakítás nagyjából a levéltárba került iratok alapján történhetett. Jó példa erre, hogy a levéltár munkatársai több éven keresztül nem is tudtak/tudhattak arról, hogy a hírszerzés (BM III/I. Csoportfőnökség) teljesen függetlenül kezelte a dossziéit; másik példaként említhető, hogy 2010-ben került a levéltárba az a nyilvántartási szabályzat, amely olyan dossziékat<sup>23</sup> sorol fel, amelyekről a levéltárnak az addig átadott szabályzatok említést sem tettek.

Végeredményben a levéltár iratanyagát történeti, időrendi, szervtipológiai alapon kialakított szekciókra, azon belül fondokra, állagokra, esetenként sorozatokra tagoltuk. Az első szekció – *Állambiztonsági (államvédelmi) szervek szervezetével, működésével kapcsolatos iratok* – a proveniencia elve mentén a volt államvédelmi/állambiztonsági szervek szervezeti egységei által keletkeztetett működési iratokat tartalmazza, fond szintre emelve a nagyobb átszervezések mentén létrejött, különböző időszakokban működő állambiztonsági szerveket. Az iratanyagok rendszerezésénél, hasonlóan a Hadtörténelmi Levéltárhoz,<sup>24</sup> el kellett térni a szerkesztési elvektől, ugyanis a Belügyminisztérium belső hierarchiája összetettebb: az 1962 utáni időszakkal példázva:<sup>25</sup> ha a Belügyminisztérium a fondképző, akkor a III. Főcsoportfőnökség lenne az állag, míg a III/I. Csoportfőnökség a maga 500 fős szervezetével, 12 osztályával, 50 alosztállyal és önálló csoporttal csak az állagon belüli egyik sorozat. Természetesen így a csoportfőnökség(ek) iratanyaga mind mennyiségileg, mind szervezeti szempontból teljesen átláthatatlan lenne. <sup>26</sup>

<sup>20</sup> 10/2002. (IV.12.) NKÖM rendelet 27. § (4) bekezdése lehetőséget ad arra, hogy állami szaklevéltárként az anyag rendszerét és jelzeteleési módját a fondszerkesztés általános elvei, valamint saját hagyományai alapján határozza meg.

<sup>21</sup> XIX. Fondfőcsoport: Államigazgatás felső szervei 1945–; XXXII. Fondfőcsoport: Gyűjtemények 1945–.

<sup>22</sup> Ez a két fond az *Államvédelmi Hatóság*, illetve az *Egyes fontos, valamint közbizalmi és közvélemény-formáló tisztségeket ellenőrző bizottság* iratai; a többi: a *Belügyminisztérium* (XIX-B-1), a *Határőrség Országos Parancsnoksága* (XIX-B-10), a *Magyar Államrendőrség* (XIX-B-13), az *Országos Rendőrfőkapitányság* (XIX-B-14), és a *Honvédelmi Minisztérium* iratai.

<sup>23</sup> Kiképzési dosszié (K-dosszié), Viszonylat dosszié (V-dosszié), Dokumentációs dosszié (D-dosszié), Dokumentációs ellenőrzési dosszié (DE-dosszié), Kiképzési segédeszköz dosszié (KS-dosszié), Operatív segédeszköz dosszié (OS-dosszié), ÁBTL 1.11.4. 67/10-1356/1969. *Kiegészítés a Nyilvántartási Szabályzathoz, 1969.*

<sup>24</sup> A Hadtörténelmi Levéltár önálló levéltári rendszert és új számozást hozott létre a „hagyományos szerkesztési elvek alapján”, így a XIX. fondfőcsoportba tartozó Honvédelmi Minisztériumot és egyéb miniszterialis szerveket a VIII. fondfőcsoportba sorolva Országos Katonai Hatóságok címen fondfőcsoport szintre emelte. *Fond- és állagjegyzék. A Hadtörténelmi Levéltár őrzésében lévő katonai iratok.* Szerkesztette: Szijj Jolán. Második, bővített kiadás. Budapest, Petit Real Könyvkiadó, 2002. 8. és 223–227.

<sup>25</sup> Ekkor jött létre a Belügyminisztériumon belül a III. Főcsoportfőnökség (benne a III/I-V. Csoportfőnökségekkkel).

<sup>26</sup> Maga a Magyar Országos Levéltár sem ragaszkodik mereven a fondszerkesztési hagyományaihoz: erre példa, hogy inkább egyetlen állagként kezeli az azonos feladattal foglalkozó szervezeti egységeket, ahogy ezt a XIX-B-1-au törzsszám alá besorolt *Belügyminisztérium „M” és Szervezési Csoportfőnökség Szervezési Osztály* iratainál látható. Ugyanis már az évköréből (1950–1990) kiolvasható, hogy ez inkább a Belügyminisztériumon belül

A második szekcióba (*Szervezeti egységekhez nem kapcsolódó állambiztonsági iratok*) kerültek a több különböző szerv, illetve szervezeti egység által keletkeztetett, illetőleg az iratképző által valamilyen szempont szerint külön kezelt irategyüttesek. Néhány példánál maradva: ide kerültek azok a kartonok, amelyeket az éppen aktuális operatív nyilvántartó szerv vezetett több évtizeden át, és amelyek nem egy irategyüttesre mutattak, hanem a nyilvántartott személyről adtak tájékoztatást, illetve arról, hogy a személy melyik dossziében szerepel. Nagy Ferenc miniszterelnök nyilvántartási kartonján például 64 dosszié szerepel, a teljesség igénye nélkül: vizsgálati dossziék (V-2000/1-36, Magyar Közösség), operatív dossziék (O-7091, O-1775) és személyi dossziék (Sz-539).<sup>27</sup> Ugyancsak ide kerültek például a BM Tájékoztató Jelentések, amelyeket 1962 után a Belügyminisztériumon belül hat különböző szintű szervezeti egység készített.<sup>28</sup>

A harmadik szekcióban (*Hálózati, operatív és vizsgálati dossziék*) találhatjuk meg a dossziékat.<sup>29</sup> Ennél a szekciónál is megpróbáltuk figyelembe venni az irattározót, ezért két fondra tagoltuk: az egyik fondhoz a BM Adatfeldolgozó és Tájékoztató Csoportfőnökség Állambiztonsági Operatív Nyilvántartó Osztály és jogelődjei által őrzött (Központi), míg a másik fondhoz a BM III/I. Csoportfőnökség és jogelődjei által teljesen külön kezelt dossziékat soroltuk.

A negyedik szekcióban (*Gyűjtemények*) találjuk meg az állambiztonsági szervek által készített, illetve összegyűjtött és nyilvántartásuk során használt háttéranyagokat, filmeket, hangszalagokat. Ide kerültek a levéltárnak átadott ajándékok, letétek mellett a levéltár által összegyűjtött, az állambiztonsággal szorosan összefüggő másolatok gyűjteménye is.

Az ötödik szekció – amely az 1990 után keletkeztetett iratokat tartalmazza – ma már csak egy fondból áll: az egyes fontos, valamint közbizalmi és közvélemény-formáló tisztségeket betöltő személyek ellenőrzésére létrehozott bizottság (Átv.B) irataiból.

A levéltári rendezés célja az iratok megfelelő rendben való csoportosítása oly módon, hogy egyben feltáruljanak a fondképző szerv tevékenységének, szervezetének, hatáskörének stb. jellegzetességei, valamint az iratanyag kutathatóságának (visszakereshetőségének) biztosítása. Ennek érdekében a rendezést megelőzően szükséges a fond, illetve az állag rövid történeti áttekintése, feladatának, hatáskörének, szervezeti felépítésének, iktatási és irattározási rendjének megismerése. Ezekre a kérdésekre – többé-kevésbé – választ kaphatunk a törvények, határozatok, rendeletek, szabályzatok feltérképezésével, illetve a belügyi normák, ügyrendek, iratkezelési szabályzatok stb. megismerésével, amelyeket a levéltáros a gyűjtőterületi munka részeként végez. Mivel a levéltár illetékessége csak az állambiztonsági iratokra s nem az egész Belügyminisztériumra vonatkozik, a szervezetre, hatáskörre vonatkozó iratok, szabályzatok csak töredékesen kerültek az ÁBTL-be,<sup>30</sup> miközben már az Iratfeltáró

---

különböző időkből működő szervezési osztályok, illetve szervezeti egységek iratainak állaga lehet, mivel – az 1956-os rövid időszakot leszámítva – csak 1962-ben szerveztek főcsoportfőnökségeket-csoportfőnökségeket. Ebben az esetben az iratanyag használhatóságát, feltehetően, a tárgyi csoportosítás és nem a szervezeti felépítés követése szolgálta.

<sup>27</sup> A kartonon szereplő O- és Sz-dossziék amúgy nincsenek a levéltárban, sőt a Magyar Közösség vizsgálati dossziéinak egy része is elkerült a levéltárból.

<sup>28</sup> 1962–1965 között a BM III/4. (Tájékoztató-, értékelő-, nemzetközi kapcsolatok) Önálló Osztálya, majd 1965–1970 között a BM Nemzetközi Kapcsolatok és Tájékoztató Osztálya, 1971-től a BM Információfeldolgozó és Felügyeleti Csoportfőnökség – Tájékoztató (Önálló) Alosztálya, 1974-től az átalakított BM Információfeldolgozó Csoportfőnökség, 1977-től a BM Adatfeldolgozó Csoportfőnökség és végül 1984-től az Adatfeldolgozó és Tájékoztató Csoportfőnökség különböző alosztályai készítették a Tájékoztató Jelentéseket ugyanabból a célból.

<sup>29</sup> A dossziék irattanilag ügyiratként értelmezhetőek; a dossziék típusairól, rendszeréről, az operatív nyilvántartó osztály irattári rendszeréről lásd Petrikné Vámos Ida: *Iratok a Történeti Hivatalban*. In *Trezor 1. A Történeti Hivatal Évkönyve*. Szerkesztette: Gyarmati György. Budapest, Történeti Hivatal, 1999. 29–58. A közvélekedés ugyan főként a dossziéokra asszociál az ÁBTL iratai kapcsán, fontos azonban megemlíteni, hogy a 2003–2005 közötti beszállítások nyomán a dosszié típusú ügyiratok aránya kb. 60% az ÁBTL-ben őrzött iratanyag egészen belül.

<sup>30</sup> Megmosolyogató érdekességként említhetnénk, hogy például a BM III/II. Csoportfőnökség szervezetére vonatkozó iratok nem kerültek az ÁBTL-be, miközben e szervezeti egység iratait elsődlegesen őrző

Bizottság is igen pontosan megjegyezte, hogy 1953-tól kezdve a Belügyminisztérium gyakorlatilag „rendőr-minisztériumként” működött. Így az iratok egy része a Magyar Országos Levéltárban található meg, másik része a titkosszolgálatok kezelésében, harmadik része pedig a Belügyminisztérium irattárában maradt. Ez a több levéltárba és számos irattárba<sup>31</sup> szétszórta belügyi iratanyag gyakorlatilag egy dolgot eredményezett-eredményezhetett: az átláthatatlanságot.

Az iratanyag ilyen való szétszórása nemcsak a rendezést (a rendezéshez szükséges legalapvetőbb adatokat) és a teljes, állambiztonságra vonatkozó iratanyag felmérését nehezíti meg, hanem magát az *információs kárpótlást is akadályozza*. Mivel a levéltárban a rendezéssel foglalkozó munkatársaknak nincs lehetőségük a Belügyminisztérium és a nemzetbiztonsági szolgálatok irattárainak felmérésére és ellenőrzésére, számtalan olyan alapvető kérdésre nem kaphatnak választ, amelyek az iratanyag rendezéséhez elengedhetetlenek lennének. Megnehezíti a munkát, hogy a levéltárosnak fogalma sincs az átvételre váró iratanyag terjedelméről, vagyis hogy a már bent lévő irategyüttes a teljes mennyiség vagy csak töredék; nem látja át, hogy az iratanyag milyen típusú iratokkal fog kiegészülni, nem tudja, hogy megvannak-e az ügyviteli segédletek, mutatókönyvek. Továbbá megnehezíti a feltárást az is, hogy a feldolgozáshoz szükséges információkért kutatóként kell más levéltárakba mennie.

Természetesen a feldolgozás kapcsán automatikusan felmerül a kérdés: hol van az eredeti irattári helye az iratoknak, mi és mennyire állítható vissza, s egyáltalán mit érdemes és lehet visszaállítani? Ennek a kérdésnek jó illusztrációját adja az Operatív Nyilvántartó Osztály iratanyaga. Az osztály működése során mindvégig a politikai megfigyeltekről adott tájékoztatást kartonjai, adatbázisai, az irattárában elhelyezett anyagai alapján. Fontos azonban megemlíteni, hogy a nyilvántartottak – és a nyilvántartás formái is – 1989-ig folyamatosan változtak, úgy, ahogy maga az operatív nyilvántartó osztály helye és feladatai is a Belügyminisztérium szervezetén belül. Az elmondható, hogy az osztály létrejöttétől kezdve arra volt hivatva, hogy a politikai rendőrség részére az éppen uralkodó politikai irányvonal alapján nyilvántartsa az „ellenséget”, adminisztrálja az odasoroltak cselekedeteit (ennek voltak a formái a gyűjteményeiben elhelyezett iratok, ügyszerzők, dossziék). Abból következően azonban, hogy az ellenségkép folyamatosan változott, ez a nyilvántartási rendszer/irattár sohasem egy statikus rendszert jelentett. Ráadásul – szemben egy hagyományos irattárral – itt elsődlegesen nem az ügyviteli szempontból már nem használt, lezárt iratokat őrizték, hanem egy olyan irattárat kell elképzelni, ahol a változó nyilvántartás alapján emelték ki, illetve selejtezték az iratokat és a kartonokat.<sup>32</sup> A selejtezéseket – belügyi szakzsargonnal élve: „csiszolásokat” – tehát több okból is végezték: egyrészt a hatalom számára vállalhatatlan döntések bizonyítékainak megsemmisítése miatt, másrészt mert az iratokban szereplők érdektelenné váltak a politikai rendőrség számára.

A dossziék mellett 1945-től a rendszerváltásig az operatív (politikai) nyilvántartás részét alkották a más szervek irattárából meghatározott céllal és szempontok szerint kiemelt és összegyűjtött iratok. Az operatív irattárban elhelyezett iratok egy része szervesen nem kapcsolódott egymáshoz, ezek nagyrészt az ÁVH „begyűjtő” alosztálya révén kerültek be az ötvenes évek elején. Ezek az iratok ugyanakkor 1957-től

---

Alkotmányvédelmi Hivatal (korábbi nevén Nemzetbiztonsági Hivatal) mai szervezeti felépítése interneten keresztül is megismerhető. [http://ah.gov.hu/html/szervezeti\\_felepites.html](http://ah.gov.hu/html/szervezeti_felepites.html) (utolsó letöltés: 2012. szeptember 15.).

<sup>31</sup> Belügyminisztérium, Információs Hivatal (IH), Alkotmányvédelmi Hivatal (AVH), illetve jogelődje, a Nemzetbiztonsági Hivatal (NBH), Nemzetbiztonsági Szakszolgálat (NBSZ), Katonai Nemzetbiztonsági Szolgálat, illetve jogelődei, a Katonai Biztonsági Hivatal (KBH) és a Katonai Felderítő Hivatal (KFH).

<sup>32</sup> Bár ma az operatív kartonban ügyviteli segédletet látnak, az operatív karton az állambiztonsági gondolkodás szerint nem ügyviteli segédlet volt, hanem a nyilvántartottakra vonatkozó segédlet. Emellett voltak korabeli irattári ügyviteli segédletek (iktatókönyvek, naplók) is; ezekben a könyvekben jelölték a kisselejtezt iratanyagot, tehát betöltötték azt a funkciót, hogy az irattár pontos képet kapjon, milyen iratokkal is rendelkezett, rendelkezik.



kezdődően – amennyiben nem használták fel valamelyik dossziéhoz – elkerültek az irattárból.<sup>33</sup>

A gyűjtemények egy része (például a Waffen-SS-tagnyilvántartás, Volksbund-tagnyilvántartás, szélsőjobboldali szervezetek iratgyűjteménye) ráadásul nem ad hoc jelleggel került a Belügyminisztériumba, hanem már 1945. március 30-án utasításba adták, hogy ezeket az iratokat be kell gyűjteni.<sup>34</sup> Ugyancsak gyűjtemény jellegű iratképzés folyt a „Vizsgálati irattárban” is, ahol a nyílt nyomozati anyagok mellé elhelyezték a bírósági iratokat is. Ezeknek egy részét a BM 1957-től kezdődően visszaadta a keletkeztető szerveknek, de egy másik részét továbbra is a birtokában tartotta. Az operatív nyilvántartás tehát a rendszerváltásig az államvédelmi/állambiztonsági szervek által leadott iratok mellett más szervek és szervezetek iratait is gyűjtötte és őrizte.

Külön problémát jelent, hogy 1990 után az Adatfeldolgozó Hivatal Dokumentációs Osztálya a kárpótláshoz kapcsolódóan nekikezdett az iratok „rendezéséhez” – mindenfajta levéltári szakmai irányítás nélkül. Így tovább folytatták a dossziék „gyártását”, ami azt jelentette, hogy az összetartozó, működésre vonatkozó irategyüttesekből kiemelték iratokat, és dossziékat készítettek belőlük, amelyeket egyidejűleg besoroltak vagy a V-dossziék, vagy az A-dossziék közé, mindenfajta adminisztráció nélkül. Mivel korábban elsődlegesen az osztálynak dossziékkal volt dolga, számára az iratok „rendezésének” is ez volt a legegyszerűbb módja. Ugyanakkor a központi operatív nyilvántartást (állambiztonsági irattárat) nemcsak belügyi szervek alakították (át), hanem más szervezetek is: például 1990–1997 között a titkosszolgálatok jelentős mennyiségű iratot emeltek ki, de a bírósági és vizsgálati iratok egy része is – a rehabilitációs eljárások, illetve a kárpótlás miatt – kikerültek az irattárból.

Az iratfeldolgozás szempontjából a Történeti Hivatal időszakában, 1997–2003 között az állampolgári megkeresésekhez szükséges adatok feldolgozása állt a középpontban, aminek magyarázatát főként a kárpótlásra váró személyek életkora adta. 2006-ban azonban a Levéltári Főosztályon belül szervezetileg is létrejött az Iratfeldolgozó Osztály, amely már kifejezetten a levéltári rendezési, segédletkészítési feladatokat végzi. Kapcsolódva a korábban mondottakhoz, érdemes még néhány sajátosságot megemlíteni: mivel az iratok egy jelentős része teljesen rendezetlenül került a levéltárba, ezért ahhoz, hogy az alapszintű rendezést el lehessen végezni, számtalan esetben darabszinten kellett az iratokat átnézni. Más esetekben a feldolgozás első lépéseként a beszállítások nyomán számtalan sorozatból álló irategyütteseket kellett egyesíteni (például 1997 és 2005 között 18 alkalommal került sor operatív dossziék átadására, a 3.1.5. állag így 2005-ben már 15 nagyobb sorozatból állt). Az iratanyag egy része emellett erősen töredékes, így a rendezésnél az eredeti irattári rend visszaállítására – korabeli segédletek hiányában – nem minden esetben törekedtünk, csak akkor, ha az irategyüttes tömegesen tartalmazott egyedi ügyeket. Az eredeti segédletek hiánya jelentősen befolyásolta a feldolgozás szintjét is: ugyan a középszintű rendezés nyomán elkészült segédletek (áttekintő raktári jegyzékek) számos esetben elégségesek a nyilvántartás szempontjából, a kutatás felől nézve ezek kevésbé „orientálják” a kutatókat. Így az Iratfeldolgozó Osztály munkatársai egyidejűleg – a hagyományos segédletek készítése mellett – a

---

<sup>33</sup> 1945-től kezdődően az államvédelmi szervek által készített internálási javaslatok, nyomozati iratok és a javaslatok alapján hozott határozatok egy példánya az operatív nyilvántartó jogelődjéhez kerültek, ennek egy részéből 1950 után „V”, azaz vizsgálati dossziét hoztak létre. Ez alapján az iratok helye a Belügyminisztérium Operatív Nyilvántartó Osztály Vizsgálati Irattára lett, majd 1961-ben a nyilvántartás felülvizsgálata nyomán az internálási iratok bizonyos részét – amelyek olyan személyekre vonatkoztak, akiket a továbbiakban nem akartak a politikai nyilvántartásban szerepeltetni – átadták a Belügyminisztérium Központi Irattárának. A hetvenes években a dossziékból ismételen emeltek ki internálási iratokat, s ezeket lezárt borítékokban a BM Központi Irattárában helyezték el.

<sup>34</sup> A Magyar Államrendőrség Budapesti Főkapitányságának Politikai Rendészeti Osztálya osztályvezetőjének 65/1945. sz. napiparancsában így olvasható: „Utasítom az osztály tisztviselőit és nyomozóit, akik Volksbund és nyilas kartotékokról és címanyagokról tudnak [...] ezt jelentésük be a Nyilvántartó Irodának. Ugyanerre utasítom a kerületi csoportvezetőket és nyomozókat is, azzal a további utasítással, hogy amennyiben a kerületen kívül eső nyilas, Volksbundista stb. címanyag van a birtokukba, jelentés kíséretében küldjék be a Politikai Nyilvántartó Irodába.”

Levéltári Főosztály többi osztályaival együtt a levéltár által kifejlesztett, összetett adatbázist (ÁBTL INFO) is építik.<sup>35</sup> Az osztály munkatársai szisztematikusan összevetik az adatbázist az elkészült jegyzékekkel, így ezek a munkafolyamatok jól kiegészítik egymást, sőt számos esetben egymásra is épülnek. Az elkészült raktári jegyzékek – amennyiben adatvédelmi szempontból publikálhatók – felkerülnek a levéltár honlapjára, ezzel is segítve a kutatókat.<sup>36</sup>

2. táblázat. A levéltári anyag rendezettsége 2011. december 31-én<sup>37</sup>

	ifm	%
Alapszinten rendezett	(308,77) 256,96	6,5
Középszinten rendezett	(3259,49) 3310,08	83,7
Darabszinten rendezett	(166,05) 169,07	4,3
Rendezés alatt	(61,149) 73,10	1,9
Rendezetlen	(95,68) 93,88	2,4

3. táblázat. A levéltári anyag segédletekkel való ellátottsága 2011. december 31-én

ABTL INFO-ban a dosszié legfontosabb adatai megtalálhatók	(2757,38) 2769,50	70,1
Ideiglenes raktári jegyzékkel ellátva	301,70 290,35	7,5
Raktári jegyzékkel ellátva	541,22 561,86	14,2
Áttekintő raktári jegyzékkel ellátva	1076,57	27,3
Darabszintű raktári jegyzékkel ellátva	(15,96) 18,62	0,5
Korabeli segédletek alapján kutatható	237,78	6
Nincs használható segédlet	106,02	2,7

Az osztály munkatársai 2005-től megkezdték az állambiztonsági vezetőkre vonatkozó archontológiai kutatásokat is, az eddigiek során feltárt 613 személy adatai bárki számára elérhetők a levéltár honlapján.<sup>38</sup> A kutatás nem zárult le, így a személyek száma, illetve az adatok folyamatosan bővülnek a honlapon is. A hagyományos levéltári feldolgozás mellett ugyanakkor az osztály kiemelt figyelmet fordít új típusú feladatok ellátására, amilyen a néhány éve megkezdett oral history archívum kialakítása. Az idén elkezdődött az állambiztonsági szervek működésének megismeréséhez szükséges normák (rendeletek, parancsok, utasítások, szabályzatok) online elérhetővé tétele is.<sup>39</sup>

Végszóként érdemes röviden összefoglalni a jövőbeli, lehetséges irányokat. Ugyan az ÁBTL állambiztonsági szaklevéltárként működik, de – ahogy már korábban szó esett róla – az államvédelem/állambiztonság története és problémái csak mesterségesen választhatók el a belügyi szervezet egészétől. Annak valószínűsége, hogy a Történeti Levéltár átalakulna belügyi szaklevéltárrá, igencsak kétséges, annak ellenére, hogy a

<sup>35</sup> Az ABTL INFO-ról részletesen Cseh Gergő Bendegúz – Lux Zoltán: Informatika a Történeti Levéltárban. In *Trezor 3. Az átmenet évkönyve*. Szerkesztette: Gyarmati György. Budapest, Állambiztonsági Szolgálatok Történeti Levéltára, 2004. 283–295.; valamint Cseh Gergő Bendegúz: A levéltári anyag feldolgozásának egy évtizede. *Betekintő*, 2007. 4. sz. [http://www.betekinto.hu/2007\\_4\\_cseh](http://www.betekinto.hu/2007_4_cseh) (utolsó letöltés: 2012. október 6.).

<sup>36</sup> [http://www.abtl.hu/kutatoterem/fond\\_allagjegyzek](http://www.abtl.hu/kutatoterem/fond_allagjegyzek) (utolsó letöltés: 2012. október 6.).

<sup>37</sup> A kimutatásokat Petrikné Vámos Ida készítette a Levéltári Főosztály 2011. évi munkabeszámolójához.

<sup>38</sup> <https://www.abtl.hu/archontologia> (utolsó letöltés: 2012. október 6.).

<sup>39</sup> <http://www.abparancsok.hu/> (utolsó letöltés: 2012. október 6.).

vonatkozó iratok őrzése (együtt tartása) és feldolgozása, illetve az információs kárpótlás megvalósítása szempontjából ez egyaránt előnyökkel járna. Ezek figyelembevételével a továbbiakban sokkal nagyobb hangsúlyt kell fektetni a levéltárak (és más gyűjtemények) közötti munkakapcsolatok szorosabbá tételére és intézményesítésére, ezzel teremtve meg az iratok majdani virtuális egyesítésének s egyben az információs kárpótlás kiszélesítésének alapjait.